Våldet som arbetsmarknadspolitiken inte har råd att missa

För den som står långt från arbetsmarknaden kan våld vara det egentliga arbetshindret. Ändå riskerar frågan att aldrig ställas – trots erfarenheter som visar hur viktig den är.

Sedan 2019 har Nationella nätverket för samordningsförbund (NNS) arbetat för att öka upptäckten av våld i nära relationer. NNS utvärdering visar att fasta rutiner behövs. Det räcker inte att personal frågar när de själva tycker att det finns anledning.

Skam, rädsla, lojalitet och kontroll kan göra det svårt att berätta. Våldsutsatthet kan förändras under en insats. Därför behöver frågan ställas tidigt och återkomma med fasta intervall – som en självklar del av rehabiliteringen, inte beroende av en enskild medarbetares engagemang.

Våld kan påverka hälsa, trygghet och förmågan att delta i studier och arbete. Utvärderingen visar inte hur mycket effektivare rehabiliteringen blir av att fråga, men en sak är tydlig: om vi inte frågar riskerar vi att missa ett avgörande hinder på vägen till arbete och egen försörjning.

Den nationella strategin 2026–2035 lyfter upptäckt, stöd och förebyggande arbete. För att omsätta ambitionerna i praktiken krävs ledarskap, samverkan och en tydlig väg vidare för den som berättar om våld.

Därför behövs:

1. **Nationella riktlinjer** för att fråga om våld tidigt och återkommande i rehabiliteringen.
2. **Obligatorisk utbildning** för all personal som möter deltagare, så att ett ja bemöts med kunskap och rätt stöd.
3. **Nationell uppföljning** av hur våld upptäcks, vilka insatser som erbjuds och hur det påverkar vägen mot arbete och egen försörjning.

Kunskapen och erfarenheten finns redan. Nästa steg blir att omsätta insikter i handling.

Frågan är inte om alla deltagare är våldsutsatta. Frågan är hur länge vi accepterar att människor deltar i rehabilitering utan att få frågan som kan synliggöra ett avgörande hinder.

Våga fråga. Gör det till rutin.

Våldet som arbetsmarknadspolitiken inte har råd att missa

För den som står längst från arbetsmarknaden kan våld vara det egentliga arbetshindret. Ändå riskerar frågan att aldrig ställas. Nu finns kunskapen, erfarenheten och en unik databas med tusentals svar. Det som saknas är att alla samhällsaktörer gör rutinfrågor om våld till en självklar del av rehabiliteringen.

Vad är det som gör att en människa trots stödinsatser, rehabilitering och upprepade försök inte kommer närmare arbete och egen försörjning?

Ibland är svaret sjukdom. Ibland funktionsnedsättning, arbetslöshet eller en svag förankring på arbetsmarknaden.

Men ibland är svaret våld.

Det är en fråga som fortfarande riskerar att falla mellan stolarna – trots att erfarenheter från samordningsförbundens verksamheter visar hur viktig den är.

Nationella nätverket för samordningsförbund, NNS, har sedan 2019 arbetat för att öka upptäckten av våld i nära relationer inom verksamheter som finansieras av samordningsförbund. Arbetet har byggt upp en omfattande statistikdatabas med svar från deltagare och har gett en kunskap som är ovanlig: här finns erfarenheter från människor som faktiskt befinner sig i de rehabiliteringsinsatser där frågan om vägen till arbete ska lösas.

Budskapet från den fördjupade utvärderingen är tydligt: fasta rutiner behövs för att frågan om våld ska ställas i den omfattning som krävs.

Det räcker alltså inte att säga till personalen att ”fråga om det finns anledning”.

För den som utsätts för våld finns det ofta goda skäl att inte berätta första gången någon frågar. Skam, rädsla, lojalitet och kontroll kan göra det svårt att sätta ord på det som händer. Dessutom kan en våldsutsatthet uppstå eller förändras under den tid en person deltar i en insats.

Därför behöver frågan återkomma.

Utvärderingen visar också att flera verksamheter upplever att det fungerar bäst när alla medarbetare frågar vid ett bestämt intervall. Att fråga ska inte vara en individuell ambition hos den särskilt engagerade medarbetaren. Det måste vara en del av uppdraget.

Det är också viktigt att slå hål på föreställningen att rutinfrågan skulle vara ytterligare en tung administrativ uppgift. Intervjuerna i utvärderingen beskriver att själva frågan normalt inte tar mycket tid och att samtalet kan integreras i den ordinarie kartläggningen. I vissa fall upplevs kartläggningen till och med bli mer effektiv.

Den stora frågan är i stället vad vi förlorar på att inte fråga.

För en person som lever med våld kan våldet påverka hälsa, trygghet, vardag och förmåga att fungera i studier och arbete. Utvärderingen beskriver våld som en barriär som kan försena en persons utveckling och progression mot arbete och egen försörjning. När våldet upptäcks kan den barriären i vissa fall minska eller försvinna.

Det betyder inte att vi kan säga att varje uteblivet arbetsmarknadsresultat beror på våld. Utvärderingen ger inte heller underlag för att kvantifiera exakt hur mycket effektivare rehabiliteringen blir när frågan ställs.

Men den visar något annat som borde vara tillräckligt för att agera: om vi inte frågar kan vi heller inte upptäcka när våldet är en avgörande del av problembilden.

Det är ett allvarligt glapp i rehabiliteringen.

Statistik från Brottsförebyggande rådet, Brå, visar samtidigt varför frågan måste tas på allvar. Under 2025 anmäldes 33 043 misshandelsbrott mot vuxna kvinnor. Av dessa anmälda misshandelsbrott begicks 82 procent av närstående eller andra bekanta gärningspersoner. För män var motsvarande andel 45 procent. Brå visar också att drygt en tredjedel, 37 procent, av de anmälda våldtäktsbrotten mot kvinnor under 2025 utfördes av en närstående i parrelation.

Det här är anmälda brott – inte en uppskattning av all faktisk våldsutsatthet. Brå betonar att anmälningsstatistiken inte visar hur många brott som faktiskt har begåtts, eftersom många händelser aldrig kommer till rättsväsendets kännedom. Just därför blir frågan i rehabiliteringen viktig: den som inte själv anmäler ett brott kan ändå behöva stöd för att våldet ska upptäckas.

När det gäller våldsutövande visar Brås statistik över misstänkta personer att 215 247 personer misstänktes för brott under 2025. 76 procent var män och 24 procent kvinnor, och 33 procent av de misstänkta var misstänkta för brott mot person. Den statistiken ska inte tolkas som en särskild statistik över våldsutövare i nära relationer – men den understryker vikten av att också våldsutövande och återfallsrisk finns med i samhällets arbete mot våld.

Det dödliga våldet gör frågan ännu mer konkret. Brå konstaterade 84 fall av dödligt våld i Sverige under 2025. I 13 fall var offer och förövare eller misstänkt gärningsperson närstående genom en parrelation. I 11 av dessa 13 fall var offret en kvinna eller flicka. Det innebär att dödligt våld i parrelation stod för 44 procent av alla konstaterade fall av dödligt våld med kvinnligt offer.

Det är mot den bakgrunden betydelsefullt att den nya nationella strategin för frihet från våld, förtryck och utnyttjande för perioden 2026–2035 har en nollvision mot dödligt våld mot kvinnor. Strategin omfattar bland annat mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och lyfter fem strategiska områden: våldsförebyggande arbete, upptäckt och aktivt agerande vid våld, stöd och skydd till våldsutsatta, brottsbekämpning samt återfallsförebyggande arbete.

Jämställdhetsmyndigheten lyfter särskilt att upptäckt av våld och aktivt arbete för att agera vid våld, förtryck och utnyttjande är ett eget strategiskt område. Myndigheten ska dessutom samordna en nationell samverkansstruktur där 17 berörda myndigheter deltar. Det ligger nära den verklighet som samordningsförbunden möter: upptäckt kräver samverkan, kunskap och en tydlig väg vidare.

Vi skulle knappast acceptera att en verksamhet försökte hjälpa människor till arbete utan att kartlägga andra centrala hinder. Varför ska våld behandlas annorlunda?

NNS utvärdering pekar på behovet av nationella rutiner, utbildning och en implementeringsplan. Frågan bör ställas tidigt i processen och återkomma med fasta intervall. Alla som arbetar i insatser finansierade av samordningsförbund behöver omfattas – men även medarbetare i kommuner, regioner och statliga myndigheter som möter individer som står långt från arbetsmarknaden.

Det kräver ledarskap.

Det kräver också att den som svarar ja på frågan möts av kompetens och en fungerande väg vidare. Det räcker inte att upptäcka våld om nästa steg är oklart. Här har alla verksamheter ett gemensamt ansvar.

Samordningsförbunden finns för att människor som står långt från arbetsmarknaden ska få bättre förutsättningar att närma sig arbete och egen försörjning. Då måste vi också våga undersöka de hinder som kan stå i vägen. Den nya nationella strategin pekar ut upptäckt, stöd, förebyggande arbete och återfallsförebyggande insatser som centrala delar. För rehabiliteringen betyder det att rutinfrågan om våld inte är ett sidospår – den är en del av ett större nationellt arbete för att våld ska upptäckas och upphöra.

Därför understryker vi vikten av:

1. Nationella riktlinjer för rutinmässiga frågor om våld.

Frågan om våld ska ställas tidigt i rehabiliteringen och återkomma vid fasta intervall. Den ska vara en integrerad del av arbetet hos alla samhällsaktörer – inte bero på en enskild medarbetares magkänsla eller mod.

2. Obligatorisk utbildning för personal som möter individer.

Den som ställer frågan måste veta hur ett ”ja” ska tas emot och vilka vägar till skydd, stöd och behandling som finns. Kompetensen måste följa med när nya medarbetare och externa utförare kommer in.

3. Nationell uppföljning av vad frågorna faktiskt leder till.

Den kunskap som redan har byggts upp genom NNS statistikdatabas måste tas till vara. Vi behöver fortsätta följa hur våld upptäcks, vilka stödinsatser som sätts in och hur det påverkar deltagarnas väg mot rehabilitering, arbete och egen försörjning.

Kunskapen finns. Erfarenheten finns. Statistiken finns. Nästa steg blir att omsätta insikter i handling.

För frågan är inte om alla deltagare i insatser finansierade av samordningsförbund är våldsutsatta.

Frågan är hur länge vi accepterar att en människa kan stå längst från arbetsmarknaden, delta i våra rehabiliteringsinsatser och ändå aldrig få frågan som kan förklara ett av de viktigaste hindren på vägen till arbete.

Våga fråga. Gör det till rutin.

Källor

Jämställdhetsmyndigheten, ”Nationell strategi för frihet från våld, förtryck och utnyttjande”, publicerad 16 april 2026, uppdaterad 17 april 2026.

Brottsförebyggande rådet (Brå), ”Anmälda brott 2025”, preliminär statistik, publicerad 22 januari 2026.

Brottsförebyggande rådet (Brå), ”Misstänkta personer 2025”, slutlig statistik, publicerad 23 april 2026.

Brottsförebyggande rådet (Brå), ”Konstaterade fall av dödligt våld 2025”, Rapport 2026:10, publicerad 31 mars 2026.

Rapport: 7 av 10 - våldsutsatthet bland samordningsförbundens målgrupper - NNS

Fördjupad utvärdering NNS Våld 2024